

підходящої, співпрацю й узгодження інтересів, створює передумови для оптимізації організаційно-інституційної та ресурсної бази.

Висновки. Отже, державна регіональна політика з метою забезпечення розвитку територій вимагає застосування стратегічного підходу, 3-D узгодження дій органів державної влади та зацікавлених суб'єктів, зокрема інтересів, цілей і ресурсів, спілкування «знизу-вгору», координації та взаємодії, публічності у розміщенні звітності та персоніфікації відповідальності за інформацію розміщену в ній. Засобом спрямування регіонального розвитку та методичною основою для цього може служити стратегічне планування. Його завдання не обмежуються розробкою програми (стратегії) щодо конкретних дій регіональної влади у сфері організаційного, фінансового та іншого ресурсного забезпечення реалізації регіональних пріоритетів. Розробка такої стратегії не є відокремленою ланкою діяльності регіональної влади, тому необхідно зосередити увагу на вдосконаленні механізмів державної регіональної політики, що мають бути побудованими на базі оптимізації взаємодії державної та місцевої влади, суб'єктів господарювання та населення регіонів.

Список використаних джерел

1. Груба Г. І. Ефективність дії сучасних механізмів державного регулювання регіонального розвитку [Електронний ресурс] / Г. І. Груба // Державне управління: удосконалення та розвиток : ел. наук. фах. вид. – 2011. – Вип. 5. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=281>.

2. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія / за ред. З. С. Варналія. – К. : НІСД, 2007. – 768 с.

3. Про засади державної регіональної політики [Електронний ресурс] : Закон України від 05.02.2015 р. № 156-VIII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.

УДК 351.82:332.12

Ляшевська О. І., к.держ.упр., НУЦЗУ

ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

У статті проаналізовані нові індикатори регіонального розвитку при розробці стратегій та програм соціально-економічного розвитку регіону.

Ключові слова: державне регулювання, соціально-економічний розвиток, індикатори.

The article analyzes new indicators of regional development strategies and the development of socio-economic development.

Keywords: *government regulation, social and economic development indicators.*

Постановка проблеми. Державне регулювання соціально-економічним розвитком регіонів полягає в систематичному впливі органів державного управління на регіональні пропорції розподілу факторів соціально-економічного зростання за допомогою застосування спеціальних засобів регулювання (механізмів, інструментів, методів тощо) відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку, Державної програми економічного та соціального розвитку України і програм соціально-економічного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

У сучасних умовах стало неминучим оновлення форм та методів управління економікою, особливо на регіональному рівні. Одним із нових підходів у регіональному управлінні та здійсненні економічної політики регіонів України покликаний стати курс до сталого та безпечного розвитку. Ключові для сучасної України проблеми призупинення економічного спаду, забезпечення підйому економіки, покращення стану соціальної сфери вимагають об'єднаних зусиль на державному та регіональному рівнях. Водночас для розв'язання цих проблем необхідні трансформації економічних і фінансових відносин між регіонами України, подальший розвиток та поглиблення принципів державності, реалізація сучасних принципів регіоналізації економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наука державного управління плідно працює над питаннями соціально-економічного розвитку. Вагомий здобуток в даній царині зробили Г. Атаманчук [1-2], В. Бабаєв [3], В. Бакуменко [4-6], А. Дегтяр [7], Ю. Куц [8], С. Майстро [9], В. Мамонова [10] та ін.

Постановка завдання. Мета даної роботи – обґрунтування необхідності та аналіз державного регулювання соціально-економічним регіональним розвитком.

Виклад основного матеріалу. Доцільно підкреслити, що у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі розкрито різнопланові питання щодо теоретичних основ й узагальнення досвіду сталого розвитку регіонів, обґрунтовано підходи до розв'язання проблем сталого регіонального розвитку. Проте наявні наукові розробки не охоплюють усього комплексу методологічних та практичних завдань щодо питань державного регулювання регіонів. Тому досить важливим є дослідження питань формування системи державного управління регіонами за напрямками сталого й безпечного розвитку.

На державному рівні одним із основних економічних механізмів регулювання регіональним розвитком є програми соціально-економічного розвитку окремого регіону чи території.

Стратегічні інтереси сталого розвитку держави полягають у забезпеченні стабільного соціально-економічного зростання з урахуванням сприятливого стану навколишнього природного середовища і раціонального використання, охорони та відтворення природно-ресурсного потенціалу.

Стратегічне планування соціально-економічного розвитку територій – один із найсучасніших методів управління територіальним розвитком. У регіонах держави відповідно до постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р.” від 6 серпня 2014 р. № 385 було започатковано процес розробки державними адміністраціями регіональних стратегій розвитку на період до 2020 р. Проведена Національним інститутом стратегічних досліджень оцінка регіональних стратегій свідчить, що їх формування в основному базувалось на існуючій методичній базі, насамперед, Методичних рекомендаціях щодо формування регіональних стратегій розвитку. Лише в окремих регіонах під час формування стратегічних прогнозів використовувався сучасний світовий досвід щодо методологічних підходів до їх розробки, а також залучались зарубіжні експерти. Суттєвими недоліками розроблених стратегічних планів розвитку регіонів було те, що в них [11]:

1) відсутні індикатори досягнення цілей та чітко визначені організаційно-економічні механізми впровадження стратегій і контролю за їх реалізацією;

2) не враховувались найважливіші чинники конкурентоспроможності регіону – якості місцевої влади, тобто ефективності управлінських рішень, спроможності до прогнозування та передбачення можливих ризиків, прозорості в прийнятті рішень та відкритості для контролю з боку громадянського суспільства;

3) відсутнє бачення перспективи, прогнозу розвитку регіону з урахуванням мінливих чинників і можливих ризиків, зокрема й міжнародних. Розробники стратегій формували перспективу розвитку регіону від уже існуючого рівня, не беручи до уваги світові тенденції, їх зміни, глобальні виклики, тобто стратегії були орієнтовані переважно на еволюційне зростання, використання або поліпшення існуючого потенціалу;

4) не визначалось місце того чи іншого регіону в системі між територіального і міжнародного поділу праці, що дало б змогу встановити шляхи підвищення конкурентоспроможності територій;

5) не проводились прогнозні розрахунки основних показників розвитку економіки регіону з позиції економічної безпеки, тобто процес формування стратегічних планів розвитку територій відбувався без урахування питань забезпечення економічної безпеки регіону.

Траплялись також випадки формалізованого, теоретичного підходу розробників до формування стратегій розвитку регіонів, що робило їх нездійсненними. Для підвищення ефективності управління розвитком регіону є потреба в законодавчому закріпленні місця стратегії та стратегічного планування в системі державного регулювання. Зокрема, Закон України “Про стимулювання розвитку регіонів” визначає, що Кабінет Міністрів розробляє державну стратегію регіонального розвитку, місцева влада – регіональні стратегії розвитку. Узгодження діяльності центральних і місцевих органів влади у сфері стимулювання розвитку регіонів і реалізації стратегій здійснюється на основі угод, що підписуються між Урядом і місцевими радами. Однак навіть

поверхневий аналіз Закону виявляє його суттєві недоліки. Так, основним джерелом стимулювання розвитку регіонів залишаються кошти Державного і частково місцевих бюджетів, але при цьому не визначено гарантований відсоток коштів, що виділяються на ці цілі. Крім того, як відомо, існують певні проблеми з надходженням коштів із Держбюджету, які можуть звести нанівець питання фінансування (наприклад, пізні надходження коштів, що ускладнює, а часом і унеможлиблює їх освоєння). Основними виконавцями стратегій залишаються органи влади, тоді як в Європейських країнах розвинена інституція агенцій регіонального розвитку. У зв'язку з цим, наприклад, необхідно доповнити Закон України "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України" статтями "Розробка стратегічних планів соціально-економічного розвитку регіону" та "Розробка стратегії соціально-економічного розвитку регіонів", де необхідно передбачити механізм фінансування державних програм регіонального розвитку. Зокрема, в "Методичних рекомендаціях щодо порядку розроблення регіональних цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання", підставою для розроблення регіональної цільової програми визначено лише наявність у місцевому бюджеті реальної можливості ресурсного забезпечення виконання заходів програми та відповідність мети програми пріоритетним напрямкам розвитку регіону. Взагалі в Україні податково-бюджетна політика на середньострокову перспективу є непередбачуваною. Суб'єкти господарювання не знають, які податки платитимуть навіть через рік, суспільство – на які цілі витратяться бюджетні кошти та на які державні послуги воно може розраховувати. Така ситуація спостерігається на центральному та місцевих рівнях бюджетної системи. Внаслідок чого програми затверджуються, але не фінансуються, розпочинаються, але не закінчуються. Це також не дозволяє сконцентрувати ресурси для ефективного вирішення проблем соціально-економічного розвитку держави [11].

Неодноразово здійснювались спроби узгодити та систематизувати соціально-економічну політику розвитку держави. Утім, становлення системи середньострокового стратегічного планування відбулось лише за деякими елементами, а цілісну систему не було побудовано. Через відсутність належної системи стратегічних і програмних документів бюджетні програми, в основному, не узгоджені з пріоритетами розвитку. Більше того, процедура визначення пріоритетів соціально-економічного розвитку в Україні не розвинута. З року в рік спостерігаються факти непослідовності політики, постійно змінюються пріоритети соціально-економічного розвитку, причому часто на протилежні.

Також значні складнощі існують у плануванні місцевих бюджетів на коротко- та середньострокову перспективу. Відсутня система узгодження стратегічних пріоритетів регіонального розвитку між собою та із загальнодержавними пріоритетами розвитку. Автор підтримує пропозицію фахівців щодо запровадження механізму жорсткого середньострокового (на три роки) бюджетного планування з обов'язковим його взаємозв'язком з програ-

мами розвитку на центральному та місцевому рівнях. Реалізація цієї пропозиції потребує, безумовно, додаткових фінансових та людських ресурсів, відповідної методичної підтримки та створення спроможності до вироблення політики на всіх рівнях. Саме в цьому полягає складність упровадження цього варіанта вирішення проблеми, хоча він за результативністю вбачається найкращим. Для того щоб запровадити такий механізм, необхідно забезпечитись від постійної зміни пріоритетів – внести відповідні зміни в законодавство та передбачити норму, яка б зобов'язувала прийняття більшістю, яка формує Уряд, основних напрямів бюджетної політики на період каденції парламенту. Основні напрями середньострокової бюджетної політики мають формуватись на базі бачення пріоритетів соціально-економічного розвитку на відповідний період. Як відомо, Закон України “Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України” встановлює завдання, зміст і порядок розроблення в областях, районах та містах України прогнозів економічного і соціального розвитку на середньостроковий період (5 років) та програм економічного і соціального розвитку на короткостроковий період (щорічно) на підставі взаємоузгодження з проектом Державної програми економічного і соціального розвитку України на відповідний рік, складання прогнозів та програм розвитку галузей економіки. Складовою частиною Державної програми економічного і соціального розвитку України на відповідний рік є підрозділ “Україна регіональна”. У цьому підрозділі визначаються основні проблеми розвитку регіонів, мета державної регіональної політики, її пріоритети та завдання у відповідному році з визначенням основних показників, які будуть свідчити про результати досягнення мети, та визначається ресурсне забезпечення заходів за рахунок коштів Державного і місцевих бюджетів, а також інших джерел. Для кожного регіону визначається основна мета розвитку, пріоритетні завдання та шляхи досягнення мети, очікувані результати, а також основні показники соціально- економічного розвитку регіону на відповідний рік.

Проте аналіз практичного виконання заходів та показників підрозділу “Україна регіональна” показує, що фактична діяльність органів регіональної влади має в більшості випадків опосередковане відношення до організаційного забезпечення їх безумовного виконання на місцях. Застосування показників витрат праці та капіталу дозволило б визначати, за рахунок яких факторів відбувається економічне зростання в регіоні, а також визначати відсотковий вплив комплексної дії чинників інтенсивного економічного зростання на річний приріст валового регіонального продукту (ВРП). Для цього потрібно застосувати відому методику, яка поширена в зарубіжних країнах. В її основі використовується така формула:

$$\Delta Y_1 = \Delta Y - [a\Delta L + (1-a)\Delta K], \quad (1),$$

де ΔY_1 – приріст ВРП за рахунок дії чинників інтенсивного економічного зростання, %;

ΔY – річний приріст ВРП (у незмінних цінах), %;

$a\Delta L$ – приріст ВРП за рахунок зростання витрат праці, %;
(1-a) ΔK приріст ВРП за рахунок зростання витрат основного капіталу, %;
 ΔL – річний приріст витрат праці, %;
 ΔK – річний приріст витрат основного капіталу (у незмінних цінах), %;
 α – питома вага витрат на оплату праці у ВРП за попередній (базовий) рік, у частках одиниці.

Відсоткові прирости ВРП за рахунок дії чинників інтенсивного економічного зростання (і) та екстенсивного зростання витрат праці (l) й основного капіталу (k) визначаються за такими формулами:

$$i = (\Delta Y_1 / \Delta Y) \cdot 100 \% ; (2)$$

$$L = (\alpha \Delta L / \Delta Y) \cdot 100 \% ; (3)$$

$$k = [(1-a) \Delta K / \Delta Y] 100 \% . (4)$$

При правильно виконаних розрахунках $i + l + k = 100 \%$. Якщо показник (і) дорівнює або перевищує 50 %, то це свідчить про достатній або підвищений рівень використання чинників інтенсивного економічного зростання в регіоні, про збільшення продуктивності праці та наявність інноваційного розвитку регіональної економіки. Зрозуміло, що головною передумовою розрахунку нових показників-індикаторів регіонального розвитку є відповідне поліпшення державної статистики руху основних фондів та використання трудових ресурсів.

Висновки. Отже, застосування запропонованих автором нових показників-індикаторів регіонального розвитку при розробці стратегій та програм соціально-економічного розвитку регіону на перспективу дозволить підвищити їх обґрунтованість, дієвість та ефективність. Перспективними напрямками досліджень і розробок є поліпшення державної статистики руху основних фондів та використання трудових ресурсів, що є головною передумовою розрахунку нових показників-індикаторів регіонального розвитку. Необхідно обґрунтувати методичні підходи до статистичного обліку витрат праці в регіонах, зокрема в людино-годинах.

Список використаних джерел

1. Атаманчук Г. В. Государственное управление (организационно-функциональные вопросы) : учеб. пособ. / Г. В. Атаманчук. – М. : ОАО НПО «Экономика», 2000. – 302 с.
2. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления : [курс лекций] / Г. В. Атаманчук. – [2-е изд., доп.]. – М. : Омега-Л, 2004. – 584 с.
3. Бабаєв В. М. Управління великим містом: теоретичні і прикладні аспекти : [моногр.] / В. М. Бабаєв. – Х. : Харківська національна академія міського господарства, 2010. – 306 с.
4. Бакуменко В. Д. До питання методологічного обґрунтування процесу управління в соціальних системах / В. Д. Бакуменко // Наук. вісник Академії

муниципального управління. Серія «Управління». – К. : Видавничо-поліграфічний центр Академії муніципального управління, 2010. – Вип. 1/2010. – 368 с. – С. 7–11.

5. Бакуменко В. Д. Прийняття рішень в державному управлінні : [навч. посіб.] : У 2 ч. / В. Д. Бакуменко. – К. : ВПЦ АМУ, 2010. – Ч. 1. – Теоретико-методологічні засади. – 229 с.

6. Бакуменко В. Д. Прийняття рішень в державному управлінні : [навч. посіб.] : У 2 ч. / В. Д. Бакуменко. – К. : ВПЦ АМУ, 2010. – Ч. 2. : Науково-прикладні аспекти. – 296 с.

7. Дегтяр А. О. Державно-управлінські рішення: інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення / А. О. Дегтяр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2004. – 224 с.

8. Куц Ю. О. Регіональні особливості сталого розвитку України / Ю. О. Куц // Демократичні стандарти професійного навчання та діяльності публічних службовців: теорія та практика : мат. міжнар. наук.-практ. конф. (22 березня 2007 р.) : у 2-х ч. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2007. – Ч. 2. – С. 332–335.

9. Майстро С. В. Національний аграрний ринок в умовах глобалізації: механізм державного регулювання : [моногр.] / С. В. Майстро. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2009. – 240 с.

10. Мамонова В. В. Методологія управління територіальним розвитком : [моногр.] / В. В. Мамонова. – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2006. – 196 с.

11. Щодо напрямів удосконалення стратегічного управління соціально-економічним розвитком регіону. Регіональний філіал НІСД у м. Львів. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/Monitor/Monitor_33/02.htm.